Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Ald. 1/5

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
I
5
18
RACCOLTA NENCINI

Ex Libris Ioannis Nencini
1874

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

GAVINI SAMBIGVCII SARDI SASSARENSIS IN HERMATHENAM BOCCHIAM INTERPRETATIO

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D. SALVATOREM SALAPVSSIVM ARCHIEPIS. Sassarensem, Sacri Tridentini Concilij Decanum, & Cæsareæ Maiestatis à Consilijs.

In qua pertractantur, & referuntur ea quæ sequenti pagina continentur.

AL DVS

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

BONONIAE APVD ANTONIVM MANVTIVM ALDI FILIVM M. D. L. VI.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

QVAE HOC OPVSCVLO CONTINENTVR INDEX.

In Hermathenam Bocchiam de labore, ac ſcientiarũ ſtudio Præfatio ad Academiæ ſtudioſos.

De felicitate, ac Poetæ circa præſens Symbolum intentione.

De Deo, atque diuino primo omniũ intellectu, deque cæteris Intelligentiis, atque anima hominis.

Quid ſit ſummum bonum, & quo nam pacto rebus omnibus infundatur.

Quid ſit Amor, & quot ſint Amoris ſpecies, & de qua Poeta noſter intelligendus ſit.

De Amore diuino, deq; omnibus illius ſpeciebus, nec non quot & quales harũ ſint effectus.

Quæ ſint uerè diuini huius, & ſanctiſſimi amoris cauſæ ſecundum proprium Symboli intellectum & ſententiam.

Quo nam pacto diuinus, ac ſpiritualis amor ab anima noſtra poſſideatur, intellectuſq; illi uniatur copuleturq;.

Quomodo humanus intellectus, diuino coniunctus ac copulatus amori, omnibus uiciis atq; peccatis exuatur, & quomodo nos Deo Opt.

Max. coniuncti perfectissimi efficiamur.
De figura, ac eius uera declaratione, tum allegoriæ interpretatione.
Particularis Symboli declaratio.

AD LECTOREM

DAVID PEIFERVS LIPSICVS.

Τοῦ θείου πλήθει πάντως ὅδε βίβλος ἔρωτος,
αἰσχρὰ φύγειν, πράττειν ἐσθλὰ κελευτιάων.
Οὐκοῦν οὔτις ἀνὴρ δύναται τόδε βιβλίον ἔχθειν,
Εἰ μὴ λυσσώδης ἢ κακοεργὸς ἐών.

IDEM.

Nil nisi diuinum liber hic cum spiret amorem,
Nemo pius, qui non hunc probet, esse potest:
Ergo quid est mirũ, tua cũ scelera impia damnet,
Zoile, quod soli displicet ille tibi.

ILLVSTRIS. AC REVERENDIS. DOMINO, SALVATORI SALAPVSSIO, ARCHIEPISC. SASSARENSI, SACRI Tridentini Concilij Decano, & Cæsareæ Maiestatis à Consiliis, Domino & Mecœnati suo,

GAVINVS SAMBIGVCIVS SARDVS SASSARENSIS, S. P. D.

SOLENT plerique, Reuerendissime Antistes, qui Philosophiæ studiis operam nauant, quãtum ingenij fert acumen, rerum causas, & Naturæ arcana assiduis laboribus, per grauissimas quæstiones inquirere: ut posteaquam earum ueritatem indagauerint, humanus perficiatur inde intellectus: ipsique Dei similes reddantur. Atque inde fieri uidemus, quod plerique hoc Philosophandi desiderio ducti, mentem omnem, omnesque spiritus ad rerum contemplationem altius tollunt; nec ulli, cuiuscunque sit generis, labori, & studio tam corporis quàm animæ parcentes, assiduo tũ publicis tum priuatis studiis magna cura, & ani-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

mi contentione exercentur: ita ut ea, quam inde postea recipiunt, uoluptas, unicum tantorum laborum præmium esse uideatur. Quod equidem cum mecum considerarem ipse, longe hoc reliquis omnibus Philosophandi studium præstare, tantumque homine dignum, & solum humanæ uitæ necessarium esse cognoui. Verum cum hæc Philosophãdi ratio in ipsis scholis hodie ferè corrupta sit, cum in illis non secundum ueritatem, sed potius secundum proprias Philosophorum sectas, propriasq; opiniones disputetur existimaui eas Academias solummodo, quæ aut publicè aut priuatim erigi solent, ueram Philosophandi retinere normam: cum in illis non nisi de nuda ueritate, sepositis uariarum Sectarum opinionibus, agatur: & tam bonarum artium, quam uariarum linguarum uerus retineatur usus. Ob hanc itaq; causam Bocchium sæpissimè laudaui: qui per hanc uiam maiorum secutus uestigia, ueterem & genuinum Philosophandi modum restituere conatus est. Siquidem Academiam, in cõmunem Studiosorum utilitatem, maximis laboribus, propriisq; instituit sumptibus: quæ etsi imperfecta huc usque ideo manet, quod nemo opibus eum iuuerit: nihilominus tamen multi, quibus hoc Philosophandi genus maxime placet, ui

ri ſane ſpectatæ doctrinæ, atquæ ſcientiæ, generoſiſſimis laboribus inter ſe coire, & primi aperire hanc Academiam cœperunt: quibus cum & ego annumerarer, mihique ab ipſo autore huius lectionis onus impoſitum eſſet, ſimulque á quibuſdam amicis meis rogarer, & ad ſuſcipiendum munus hoc admonerer, quibus contradicere nefas erat, adieci animum ad eos labores, quos & ætas & ſtudia mea ferebant, ut exiguos hoſce ingenij mei fructus ederem. Cumq; ab eiſdem poſtea amicis & ab ipſo ſymboli huius autore rogarer, ut hos illis & cæteris communicarem: putaui ab amicicia alienum prorſus futurum, ſi illis morem in hac parte non gererem. Verum cum quales eſſent me non lateret: non uolui ſine defenſore eos prodire in lucem: cum multi ſint qui, dum alios reprehendunt, eruditi & ſapientes haberi uolunt: idcirco ſub tui nominis patrocinio eos tutiſſimos fore putaui. Accipies igitur, Reuerendiſſime Antiſtes, hos noſtros paruos primoſque labores: non eos quidem tales, quales tuorum meritorum dignitas & magnitudo requirit: ſed quales ingenioli mei uires, noſtraq; erga te obſeruantia hoc tempore producere potuerunt: nam ſi tuorum beneficiorum cumulum reſpiciam, compertum habeo tuo non eſſe illos di

gnos nomine: non enim ingentes animi tui dotes me latent: & noui ego quã præclaræ tuæ semper actiones fuerint, tam in Romana Curia, quã ubique locorum. á primis enim iuuentutis tuæ annis summo tum Imperatoris tum Pontificis consensu, ob eximiam uirtutis tuæ expectationẽ, in Archiepiscopum fuisti electus. Omitto hic ea, quæ postea semper sanctissimé in huius officij administratione gesseris. Omitto ea, quæ per octo continuos annos in Tridentino Concilio pro Christiana Republica feceris. Omitto quod Cæsaris Consiliarius sis creatus. Omitto denique infinitas propé alias generosissimas actiones tuas: quæ celeberrimum te apud omnes fecerunt. Sed si affectionem obseruãtiamque erga te nostram, simulque me ipsum tibi quamplurimis beneficiis obligatum, respexeris: nihil est cur hi mei labores tibi displiceant: idque multis de causis: primum ideo, quod te iam meum erga te amorem semper cognouisse scio: deinde quia sæpissimé fructus ab hominibus, quos obstrictos quis habet, prouenientes magis placere solent, quam alieni: quamuis illi paulo sint deteriores. Deinde quod si multi ex nostra ciuitate & ex multis aliis Sardiniæ partibus, tenentur tibi suorum fructuum portiones reddere: cur & ego tibi qui plu

rimum

rimum debeo, non meorum laborum partem reddam? & tanto magis tibi debeo: quanto ego & pater meus, fratresque mei omnes, omnis denique familia nostra, maioribus affecti sumus à te beneficiis: quodque maiorem nostri semper curam habuisti. Denique quod si omnes id amãt, cuius ipsi præcipuæ sunt causæ: tanquam propriũ suum partum: quid ni & tu hoscæ amabis? cum uideas primos esse fructus studiorum meorum: ad quæ mihi tu hortator & auctor fuisti: & ad quæ amplectenda me accendisti semper. Accipias igitur illos nunc, Antistes optime, amesque rogo: quos si tibi charos esse intellexero, animum uiresque ad maiora deinceps præstabis nõ mihi solum: uerum multis quoque aliis ex nostra Patria: qui iam bonarum artium & literarum disciplinis antiquam barbariem expellere conantur: & non minus Iurisprudentiæ, quàm Philosophiæ & Poeseos studiis, egregiam nauant operam. Inter quos etiam, si immatura morte nobis erepti non fuissent, florere iam cerneremus Angelũ Simonem Figo spectatæ bonitatis & scientiæ Doctorem, & Gauinum Sugnerium magnæ expectationis iuuenẽ: quorum mors quanto cum mœrore & tristicia ad nostras aures peruenerit, uix uerbis a me explicari potest. Vale igitur Reuerendissime

Antistes, dulce Studiorum præsidium, & me, ut semper fecisti, ama.

IN HERMATHENAM BOCHIAM DE LABORE AC SCIENTIARVM STVDIO PRAEFATIO AD ACADEMIE STVDIOSOS.

MVLTIS iam seculis celebrata est diuini Platonis sentētia Princeps amplissime uosq; cæteri uiri Academici ornatissimi: mortalium animas à summo rerum opifice creatas, ex archetypo illo Mundo in hūc nostrum, quem Græci Μικροκοσμον appellant, rerum omnium sapientissimas descendere: quæ corporum ruditati ac mortalitatis ignauiæ parentes, rerum omnium oblitæ, tandem reminiscendo primos sibi comparare habitus asserebant. Cuius equidem sententiæ quæstio, cum satis superque diu esset inter philosophos agitata, multæque inde multorum ortæ opiniones: tandem longa experientia ac ipsa ueritate edocti, in hanc sententiam omnes descenderunt: ut optimarum rerum cognitionem atque scientiam nō nisi summo studio, labore indefesso, & assidua diligentia acquiri ac perfici posse dicerent & statuerent: in his etenim maxima humanæ uitæ perfectio: in his

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

diuina optime uiuendi ratio continetur: qua qui insignes fuerunt olim Dij sunt dicti, & amplissimis ornati honoribus: tum quod præcipue sapientia profunda essent admirabiles, tum quod magna frugiferaque beneficia in homines conferrent: hinc quocunque animum conuerterimus, permultos omnibus seculis excellentes ac pene diuinos extitisse uiros uidebimus. Hinc ut diuersorum hominum erant diuersa studia, & mentiũ impetus uarij, atque uariæ erant res quarum cognitione delectabantur & capiebantur hominũ animi, ita uaria quoque ab illis disciplinarum genera, partim studio cognoscendi, partim necessitate, sola industria & diligentia fuerunt exculta & perpolita. Hæc si quidem omnia ad hominis munus proprie pertinent: quo si illum priuemus, longe is reliquis animãtibus omnibus infelicior remaneat oportet, contra uero si rationi ac mentis Lumini, quo diuinitus ornatus est homo, ne mens languida ac prope intermortua in illo uideatur, studium atque diligentiam addamus: quid quæso homine ipso erit perfectius? Execrãdi prefecto & hominis nomine prorsus indigni sunt illi, qui nihilo brutis animantibus præstantiores humi iacent, Mentemque quam cælitus acceperunt adeo turpi desidia obruunt & perdunt:

ut se aliquando altius tollere non possint. Atqui generosi & sapientis est hominis, ut mentis oculos in barbaricum cœnum defessos sensim attollat & abstergat, ut acutius uideant: eosque ad rerum admirabilium præstantem cõtemplationem erigat, ut tanto magis ante prospiciat, quantum unus inter cætera animantia excellit & eminet. Quæ omnia, uiri Academici, cum mecum ipse cogitans uerissima esse cognouissem: existimaui clarissimorum uirorum conatus semper plurimi esse faciendos: atque ista ductus persuasione semper sum diuinum Bocchium admiratus, qui sibi non satis esse duxit, ut præclarissimis in omni disciplinarum genere scriptis, quibus immortalitatem sibi iamdudum peperit, acquiesceret & contentus hac laude esset: uerum etiam tantis, tam animi quàm corporis laboribus Academiã, quã inchoatam cernitis, nõ sine magnis grauissimisq; sumptibus, mirifico quodam ordine & artificio, in solam studiosorum gratiam & utilitatem erigere & instituere proposuit: in qua & si integrum iam decennium sine intermissione laborauerit: nondum tamen propter fortunas & tenuiores opes tam magnificum & splendidum opus perficere potuit. Accessit huc quoque illud incommodum: quod plerique huius rei auctores, pro

ut ipse testis est auctor, immatura morte præuēti, rebus humanis erepti fuerint. Inter quos primus fuit sanctissimæ recordationis Paulus III. Pontifex Maximus: qui ut & alias eximie ingenia coluit, ita huius auctoris pientissimis conatibus se minime defuturum esse sanctissime receperat. Quamuis autem post mortem Pauli, Alexander Farnesius Cardinalis amplissimus & idem Academiæ Bocchianæ patronus ac Mecænas præcipuus, superstes mãserit; tamen tot & tãta ubique in Italia exarsere bella, ut hactenus spes omnis absoluendi operis istius uideatur extincta & deleta: atque his difficultatibus quamuis præstãtissimus noster Bocchius undique esset afflictus & impeditus, non tamen ab hoc tam honesto tamque salutari uniuersæ Christianæ & literariæ Reipublicæ consilio atque incepto desistere uoluit, quo minus institutũ opus perficere conaretur. Qua de re gratulandũ nobis est huic Bononiensi Reipublicæ florentissimæ, & diuina Maiestas, quæ nobis tantum fauoris exibet, omni, ut par est, laudum genere extollēda, simulque immortales gratiæ agendæ, quod hunc uirum nobis saluum incolumemque ad hunc usque diem esse uoluerit, cuius opera præstantissima hæc surgeret Academia: quæ cum hucusque ociosa fere obdormierit;

nunc tandem exigua quæpiam diuini luminis e-
micans ſcintillula ueſtros, uiri academici, nobi-
liſſimos & generoſos animos, ductu & auſpiciis
præſtantiſſimi Cæſaris Odonis Rei medicæ, Phi
loſophiæ, omniumque bonarum artium profeſ-
ſoris, uiri nunquam ſatis laudati, ad ſanctiſſimũ
Philologiæ ſtudium & amorem excitauit: qui ni
hil ſanè renitentes diuinum hoc atque fatale lu-
men, quo afflati & accenſi eſtis, ſequi & ample-
cti non perſtitiſtis. De hac autem ſanctiſſima
Philologia, cum mihi onus imponeretur, & hac
omninm feliciſſima die uerba facerem: in hunc
ſtudioſorum iuuenum nobiliſſimum cœtum pro
dij, ut de illa dicerem, & grauiſſimum pro uiri-
bus ingenij mei negocium expedirem. Auſpica
turus igitur, quod felix fauſtumque ſit, ſacro ſan
ctum Philologiæ ſtudium, cuius pulchritudo at-
que dignitas tanta eſt, ut ſi quidem occulis cer-
ni poſſet, admirabilem in animis omnium, ut di
uinus Plato ait, amorem excitatura foret, uos in
primis, uiri Academici, qui in hoc nobiliſſimo
conſenſu adeſtis oro atque obſecro: ne me pute-
tis meapte temeritate, aut πολυπραγμοσύνῃ quadam
in hunc locum aſcendiſſe: imo uero ex imia qua
dam reuerentia, & officij mei ratione erga aucto
rem, ac principem, Cæſaremque ipſum Odonē,

quem ſummopere ob eximias eius animi dotes obſeruo, cæteroſque qui mihi has dicendi partes dederunt obſeruantiaque adductum. Et ſi in dicendo non mediocriter perturbor: nam quis eſt omniũ in dicendo tam elegans & exercitatus, tãque diſertus, qui in hoc doctiſſimorum hominũ conſpectu nihil plane comoueatur aut pertimeſcat? accedit huc quoque ampliſſima huius Philologiæ auctoritas: cuius fama ferè totum terrarũ orbem peruagatur: ita ut tanto oneri uires meas impares eſſe cognoſcam. Deſiſterem autem profecto libentiſſime ab hoc incepto, niſi hinc ueſtra, uiri ornatiſſimi, humanitas & beniuolentia mihi animum adderet: illinc uero laboris amor atque optatiſſimi honoris præmium me impelleret & inſtigaret: operæ enim precium me facturum ſpero, ſi mea qualicunque opera & communem ſtudioſorum utilitatem promouero, & honeſtiſſimæ uoluntati eorum, qui mihi dicendi hoc onus iniunxerunt, obſecutus fuero. Noſtrũ nunc eſt ut una ſanctiſſimæ Philologiæ ſtudium atque laborem intrepide, diligenti attentione ac ſedulitate agrediamur: hæc enim duo ſtudium uidelicet & laborem, ueluti mentis noſtræ lumina duceſque amplecti nos decet: Cum præter ipſa nulla ſint alia media quæ rebus perfectionem ſuã

tribuant. Solus enim labor unicum Mundi uincu lum non immerito appellatur: in illo quippe nihil reperire licet, quod absque labore functionẽ suam expleat. Quin imo omnis totius Mũdi perfectio a labore pendet: qui si tollatur e medio cũcta cum ipso tolli necesse erit: quiescent & cessabunt Cœlorum motus: orbium reuolutiones cõsistent: Elementorum denique motus & rerum omnium generationes ac corruptiones auferentur: hæc enim omnia nihil aliud esse uidentur, quam labores quidam assidui in toto uniuerso: sic Terra in tot & tam uariarum Plantarum productione laborat: sic mare in continua fluctuatione & motu laborat: sic aer, sic ignis, sic omnia tandem quæ in toto reperiuntur Mundo laborant: usque adeo ut nihil esse prorsus absq; labore nos confiteri oporteat. Eodem ergo modo, cum omnia labore suam expleant functionem, si quis homini laborem auferat, & ipsius hominis perfectionem tolli necesse erit. Extant autem infinita antiquorum sapientum uolumina, ex quibus præcepta tam animæ, quàm corpori nostri saluberrima petere licet. Porro cum nemo sit qui non animam corpore præstantiorem esse asserat, dicendum profecto erit diuinũ Animi nostri laborem esse omnium præstantissimum: qui totus quidem

circa scientias, atque huius sanctissimæ de qua lo quimur, Philologiæ studium uersatur: qua mediante ad diuinæ sapientiæ cognitionem accedimus, quæ uerus omnium finis est, solaque humanæ mentis perfectio: quippe labor & exercitatio ingenium, sensus, omnes denique animi facultates exacuit & absoluit: ipsamque mentem ueritatis, quam solam amplecti homines debent, capacem reddit: appetitum inhonestas cupiditates, & sensuum illecebras uanasque uoluptates refrenat: nosque ab omnibus liberat uiciis: mala omnia, quibus humana uita exacerbatur & deterior redditur, propulsat atque fugat: præterea cum cõstet laboris uirtutes & laudes innumerabiles existere: ediuerso quoque ocij uituperia & uicia innumerabilia esse oportet. Quid? An non ab ocio tota hominis imperfectio prouenit? nonne per ocium corpora putrescunt? ingenia hebetantur? Videmus profecto Terram absque labore nihil præter agrestes Carduos, horridasque sentes pro ducere: Videmus aerem absque labore ociosum corrumpi: aquam sine motu stagnantem & pigrã putrescere: per ocium sane omnes uirtutes labe factantur: uitia & sensuum immundæ uoluptates augentur: Ab ocio proficiscuntur omnes in nobis prauæ cogitationes. Sed quorsum pertinet

me tot malorum myriades perſequi, totque uitiorum genera explicare? quæ in orbe terrarum uniuerſo occaſione ocij extitiſſe & cõtigiſſe narrant Hiſtoriæ: ut igitur breuiter rem expediamus: ueluti nihil eſt quod non per ocium corrumpatur ac pereat: ita nihil eſt uſquam rerum, quod non labore perficiatur: τὸ συνεχὲς γὰρ ἔργων πάντων εὑρίσκει τέλος. Nihil homini Deus abſque labore indulget: unde labor unica uirtutis uia eſſe dicitur: unde uirtutem ſudore parandam recte ſapientiſſimus uates dixit: unde interrogatus Hermioneus à quonam ſcientias didiciſſet: A labore inquit: & merito, cum nihil boni, nihil perfecti in nobis abſq; labore eſſe poſſit. Veteres quoque ac primi illi Philoſophi rerum cognitionem labore, ſtudendo ſcilicet ſcribendo, docendo, & diſputando ſibi poſteriſque compararunt: quod clariſſime nobis tot ab illis ſcripta uolumina oſtendunt. Nam ſi nobis tot artes, tot ſcientiæ uoluptatem & utilitatem adferũt: Si nobis maiorum præcepta & doctrinæ placent: ſi nos pientiſſimi Socratis, ſi diuini Platonis, ſi ſubtiliſſimi Ariſtotelis, ſi clariſſimi Theophraſti, ſi denique tot reliquorum ſapientũ dictis & præceptis erudimur & excolimur: multumque illorum ſcriptis, delectamur: ſi antiquorum Aeygptiorum: ſi Indorũ Gymnoſophi

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

ſtarum, ſi ſapientum Chaldæorum, ſi Cabaliſtarũ Hebræorum ſacras admiramur doctrinas: ſi denique tot Græcorum, tot Arabum, tot Latinorũ uariis adiuuamur doctrinis, artibus atque ſcientiis: ſi item ſanctiſſimæ leges Mundi gubernatrices humanam conſeruant & tuentur ſocietatem: ſciamus tandem oportet tot & tanta diuina munera nobis per labores maiorum noſtrorum quaſi per manus relicta eſſe nihil aliud, quam ſapientum uirorũ ſtudia uigiliæ & lucubrationes: quas illi ob cõmunem utilitatem & cõmodum noſtrũ exantlarunt atque exhauſerunt. Labor igitur, labor inquam, uiri Academici, eſt qui ſolus omnia perficit. Sed quid opus eſt me plura de labore, deque ſcientiarum ſtudiis dicere? quorum laudes ſi quis enarrare uoluerit, infinitas eſſe reperiet. Sectemur igitur, uiri Academici, diuinos animi labores: amplectamur ſtudia: utamur diligentia: cum nobis ſudandum, uigilandum & laborandum eſſe ſciamus, ut eruditi, boni & ſapientes denique efficiamur. Ocium uero, ueluti teterrimã animi peſtem, expellamus: ſolumque ſtudium, ſolumque laborem ad uirtutes atque ſcientias aſſequendas amplectamur: ad quas cõparandas, ueluti diuinum Dei lumen, ſanctiſſima hæc Philologia nobis hodie ſe ducem præſtat:

quæ propio ſuo nomine nihil aliud ſignificare ui detur quàm ſapientiæ & Eloquentiæ ſtudium. Quamobrem, ſtudioſiſſimi iuuenes, pergamus ut incepimus: atque in id ſtudium, in quo uerſa mur, incumbamus: ut & nobis honori, & ami cis utilitati, & patriæ emolumento eſſe poſſimus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

SYMB. CII.

SAPIENTIAM MODESTIA, PROGRESSIO ELOQVENTIAM FELICITATEM HAEC PERFICIT.

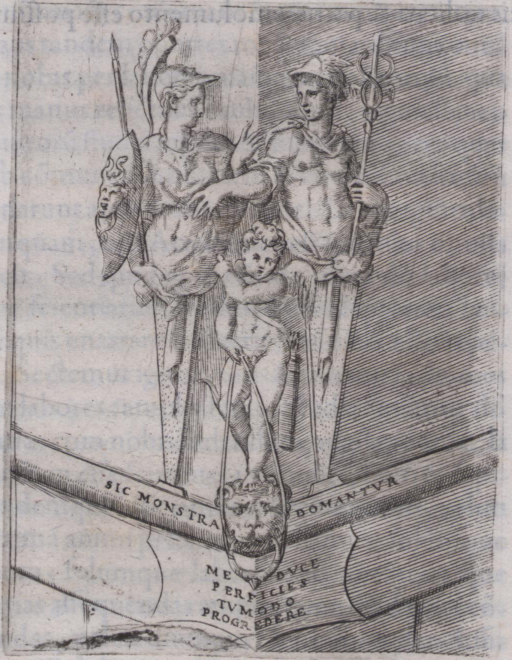

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

STEPHANO SAVLIO.
IN HERMATHENAM BOCCHIAM.

SYMB. CII.

Quis tibi sancte puer, uires animumq́; ministrat,
Maximum ut exiguo monstrum adamante regas.
Nonnè uides summi eductam de uertice patris,
Auspice facundo Pallada Atlantiade?
Hanc cole totius mentis penetralibus ardens,
Sic animo poteris quicquid & ore uoles.
Incipe age, en uirga te iam Deus euocat orco,
Me duce perficies; tu modò progredere.
Iam pater en STEPHANVS *te* SAVLIVS *ille bonorũ*
Præsidium, atque decus, macte animo esse iubet.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

GAVINVS SAMBIGVCIVS SARDVS SASSARENSIS IN HERMATHENAM BOCCHIAM INTERPRETATIO,

DE FELICITATE AC POETAE CIRCA PRESENS SYMBOLVM INTENTIONE.

OMNES, qui in tradendis artibus atque ſcientiis optime elaborarunt, eas ſemper miro quodam ordine mandare literis ac demõſtrare conati ſunt: Nam in ſolo ordine totam ac ueram inueſtigandarum rerũ cognitionem poſitam eſſe uidebant: ſiquidem Ordo nihil eſt aliud, quam iuſta in rebus quædã proportio ac ratio, quod apertiſſime hi demonſtrarunt, qui nos ſemper ordinate doctrinas ſcientias atque artes ducuere: quos ueluti duces ac uera intellectus lumina imitari nos quoque uolentes, pro uiribus ordinate in præſenti huius Symboli declaratione procedemus, quam equidem totam in quatuor principes partes diuidemus. In prima igitur parte quæ fuerit auctoris in præſenti Symbolo intentio, tanquam rem neceſſariam, declarabimus, quæ ſcilicet illa eſt quã

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

inter reliquas sex, aut pro ut aliqui uolunt octo, intentiones primo loco optimi semper expositores considerare solent, & complectitur ea quæ a græcis τὰ προλεγόμενα dicta sunt, ut qua de causa fuerit Poeta ad huiusce sanctissimæ philologiæ præsens Symbolum scribendum impulsus sub Hermathenæ nominæ, nobis innotescat. In secunda uero parte uniuersali quadam declaratione nonnulla discutiemus, ex quibus ueram præsentis Symboli declarationem percipere poterimus, ubi quædam etiam ad humanam uitam ac sanctissimam Philologiam necessaria dicemus. In tertia deinde parte figuram distincte cum omnibus suis partibus secundum Poetarum fabulas, nec nō secundum ueram earum allegoriam, quæ ad præsens Symbolum spectant uidebimus. In quarta uero & ultima parte, ad particularem uerborum declarationem perueniemus, ubi ea notabimus quæ nobis notatu digna uidebuntur: atque his ita peractis præsenti Lectioni finis imponetur.

Pro primæ igitur partis declaratione, quam intentionem auctoris esse diximus, retro aliquantulum recedentes rem paulo altius repetemus. Dico igitur quod omnes, qui de summo bono deque summa felicitate tractarunt, omnibus in

rebus esse quendam ultimum finem asserunt, ad quem uehementi desiderio ueluti propriam perfectionem diriguntur, in homine præcipue tanquam omnium perfectissimo, in quo postrema beatitudo ac uera felicitas consistit. Nam si postremus hic omnium finis, cuius gratia reliquæ fiunt operationes, non esset, daretur equidem necessario ex una in aliam causam processus in infinitum, pro ut nobis clarissime Aristoteles demõstrare uidetur, quod absurdissimum esset concedere, tum sensibus tum rationibus repugnans, Cum omnia humana naturaliter finem appetãt, qui quidem appetitus esset frustraneus si finis iste nunquam attingi posset: Omnes igitur ultimũ illum finem summum esse bonum, postremamque omnium felicitatem in humana uita asserũt, uerum quis sit iste hominis ultimus finis, quæue illa ultima felicitas, uariæ fuerunt antiquorum sententiæ: tot enim ferè opiniones, quot Philosophorum sectæ, de humana felicitate extiterunt, excepto uno Zenophane Zenophanisque sectatoribus, qui nullam in homine felicitatem esse asserebant: cum iidem nullum bonum aut malum astruendum esse dicerent, quæ quidem opinio dudum ab omnibus scholis fuit irrisa atq; explosa. Alij porro felicitatem in sola uoluptate

ac corporis delectatione posuerunt, quorũ prin ceps Epicurus extitit, quem postea Eudoxus atque nonnulli alij secuti sunt, quorum opinio quã praua quamque inepta fuerit per se clarissime absque ulla demonstratione apparet. Alij autem felicitatem non alibi quam in solis diuitiis positã affirmarunt, ductique hoc errore totam mentem omnemque curam in solis diuitiis cumulandis posuerũt, in quo numero Crœsus Midas & alius quidam fuit, de quo Damasippus Stoicus scribit, quod testamento etiam cauerit ut hæredes sepul cro suo insculperent Summam bonorum, quæ in hæreditate accepissent, ut inde quam ipse felix fuisset agnosceret Posteritas. Alij deinde ambitiosiores, ut Periander Corinthius & Lycophrõ, nihil aliud esse felicitatem quam honorem hono risque gloriam dixere. Nonnulli contra in sola sanitate ac bona corporis habitudine positam affirmarunt. Alij uero sapientiores in solis scientiis felicitatem statuerunt, pro ut Herillus, diuinus Socrates, Socraticique discipuli extitere. Sanctissimus autem noster ac sapientissimus Plato, nihil aliud felicitatem quam Ideam esse iudicauit. Alij rursus corporis pulcritudinem esse censuere, ueluti Orpheus in Narcissi fabula sub quodam uelamine demonstrare uidetur. Alij etiam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

in ſolo corporis robore ac fortitudine poſitã credebant, ueluti Milo Crotoniata. Nonnulli uero tumidi ſuperbia atque elati ſolam maiorum nobilitatem ac generis uetuſtatem felicitatem dixerunt, qui cum ſua propria uirtute gloriari non poſſent, præclaris factis maiorum ſuorum ſuperbierunt. Alij uero ſaniorem mentem ſecuti, felicitatem in ſola ac mera uirtute poſitã iudicarunt, pro ut Zeno Cleantes atque Stoici omnes extiterunt, qui ſola contenti uirtute nihil aliud præter ipſam deſiderabant. Alij ſimiliter, certis quibuſdã moti rationibus, Prudentiam eſſe dixerunt, ut Bion atque Boriſthenes fuit. Multi deinde ac rectius Sapientiam eſſe uoluerunt, inter quos ſapientiſſimi Biantis opinio prima extit. Nonnulli uero ex ambabus his uirtutibus aggregatam felicitatem conſtituunt ex prudentia nempe & ſapientia ſimul: atque huc Thales Mileſius Thaletiſque ſectatores pertinent. Nonnulli ſimiliter idẽ eſſe, bene agere, ac felicem eſſe, nullamque inibi differentiam reperiri affirmarunt, in qua ſententia Pithacus Mithileneus fuit. Multi quoque uirtutis uſum atque operationem felicitatem eſſe ſtatuerunt, ut Ariſtoteles omneſque ab eo Peripatetici extiterunt; adeo quod tot fere opiniones de ſummo bono fuerint, quot Philoſopho-

rum sectæ numerantur, quarum tamen nulla fuit quæ illius ueritatis, in qua sola orthodoxa fides consistit, ueram cognitionem haberet, quamuis antiquorum nonnulli ad hanc ueritatem prope accessisse uideri possint, & præcipue diuinus ille Plato, qui felicitatem solam Ideam esse dicebat, in qua equidem sententia & opinione sua sanctissimæ Christianæ fidei satis conformis esse uidetur: Cum prima illa omnium Idea nihil aliud sit quam ipse Deus Optimus Maximus, pro ut fusius suo loco declarabimus. Omitto reliquas opiniones, ex quibus aliæ ab hac ueritate prorsus aberrarunt, aliæ uero satis prope ad hanc accedentes, quodãmodo illam inquirere adhuc nec dum reperisse tamen uidentur, cum nempe homines prudentes in eo laborarent, ut his mediãtibus ad postremam omnium felicitatem peruenire possent, pro ut eorum est sententia qui felicitatem in solis rebus honestis, nec non in actibus atque habitibus intellectiuæ animæ posuerunt. Quæ uidelicet omnia tandem ad quinq; capita reduci possunt, ad Artem scilicet Prudentiã, Intellectum, Scientiam atque Sapientiam. Atq; Ars quidem, cum ipsa rerum earum quæ corporis operatione fieri possunt sit habitus, omnes in se Mechanicas artes continebit. Ad prudentiã

uero, quæ est quidam habitus earum rerum quæ secundum rationem aguntur, quæque tota in bonis moribus consistit, reducuntur omnes reliquæ uirtutes, quæ mediante uoluntate atque uoluntatis affectibus amorem atque desiderium includentibus, perficiuntur. Ad intellectum uero, cum ipse solum ac uerum sciendi principiũ sit, primarum dignitatum atque axiomatum notitia & habitus in quibus iutellectiua facultas proprie uersatur, referuntur. Ad scientiam uero, quæ est conclusionum quidam habitus atque cognitio, quæque ex principiorum atque axiomatũ cognitione dependet, & emanat, ad quã septem illæ artes quas liberales appellamus pertinent. Sapientia denique simul utriusque & principij & conclusionis est habitus, earumque rerum omnium, quæ nullam habent ut phisici loquntur essentiam cognitio: atque hæc sola naturæ limites transcendens, simplicissimas spiritualium essentias ac quidditates considerat, estque illa quam Græci Christiani τιολογίαν appellant: quæ omnia fusius Aristoteles in sexto Ethicorum libro declarauit. Harum autem rerum cognitione absque ipsis artibus ad ueram felicitatem atque beatitudinem accedimus, quæ sola ueluti postrema hominis perfectio & absolutio a Philosophis antea

desiderata, nunc à Christianis, ueluti à Bonitatis atque ueritatis possessoribus, tantummodo cognoscitur suspicitur atque sanctè conseruatur. Atque ista uera non dubitata hominis felicitas à nostris Theologis in duas partes secatur: quarũ alteram Obiectiuam, Formalem alteram appellant. Obiectiua felicitas est ipse Deus Optimus Maximus, ultimus amor atque desiderium animæ nostræ, & in hac parte diuinus Plato qui Ideã statuit cum Christianis sanctissime conuenire uidetur. Formalis uero felicitas est uita æterna, quam post mortem futuram speramus, quæ in tribus solummodo actibus, quibus etiam tres in humana uita comparantur uirtutes, Fides uidelicet Spes atque Charitas, consistit: Horũ autem actuũ primus est. Videre Deũ, in cuius uisione diuino lumine accensi & inflãmati miro quodam amoris desiderio perpetuo flagramus. Secundus est Possidere Deum, in cuius possessione ultimum illud, quod tantopere desiderauimus & amauimus, uerè acquirimus & nanciscimur. Tertius deinceps est actus Frui Deo, in cuius usu & consuetudine ultima illa & perfecta beamur felicitate, quam nobis unica & sola Dei bonitas atque gratia largita est. Hoc igitur summũ bonũ hancq; summam felicitatem, cum noster hic Bochius uere Platonicus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

re Platonicus uerusque Theologus considerasset, laborauit assiduo in perquirenda uia, qua mediante hosce intellectiuæ animæ actus atque habitus exercentes ad hunc postremum felicitatis finem accederemus, quæ cum alia esse non possit quàm sanctissima illa uetus Philologia, in qua tãtopere laborasse antiquitas uisa est, sub tam diuino nomine Academiam: pro ut omnibus notũ est, propriis sumptibus erexit, in qua equidem perficienda tantopere laborauit, laboratque huc usque, ut hac mediante humanus intellectus in illis habitibus atque operationibus, quas modo diximus, exerceri atque auxilio trium illarum uirtutum Spei nempe Fidei ac Charitatis ad ultimũ tandem finem ultimamque beatitudinem peruenire possit, utque deinde illis mediantibus diuinoque Dei amore accensus, Cupiditates sensuumque uagos appetitus frenet ac gubernet.

Atque his omnibus ita rectissimè consideratis, cum hanc sanctissimam Philologiam erexisset, conatus est in præsenti hoc Symbolo paucissimis uerbis & sub figuræ cuiusdam uelamine demonstrare, quo nam pacto ad hanc diuinam beatitudinem peruenire possimus, quæ sanè cum finis atque ultima dicatur perfectio, determinato medio ac principio acquiratur oportet: quod ipse

ger Modestiam atque progressionem significasse uidetur: Per Modestiam quam græci σωφροσύνην appellant: nempe cum ipsa uirtutum omnium ac denique ipsius Sapientiæ sola sit principiũ, solaq; aditum ad hanc aperiat, quod, ut nonnullis uidetur, apertissime Plato significare uoluit, cum foribus Academiæ suæ inscripsit.

ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω.

Qua inscriptione declarare uoluit, neminem ad Sapientiæ studium accedere debere, qui non modestia, quæ sola uera animi est geometria, præditus esset. Per progressionem uero: cum progressio sit medium perueniendi ad finem, quam ipse per Eloquentiam intelligit, quippe cum humanæ uitæ felicitas in tribus solummodo consistat, in optime loquendo, intelligendo, atque operando: Primum ex his acquiritur mediante Sapientia, cuius principium est Modestia, Secundum mediante Eloquentia, cuius medium est ipsa progressio. Tertium deinde ex præcedentibus his duabus uirtutibus oritur, diciturq; perfecta operatio, quæ sola est hominis felicitas, & qua post mortem ad uerã accedimus felicitatem. Ob hæc igitur omnia Mineruam Iouis filiam atque Mercurium fratrem, ueteres Poetas imitatus, noster Bocchius simul connexos depinxit, quos uno no

mine coniunctim græce Ἑρμαθήνην propriissime uocat. Horum autem in medio diuinum depinxit Amorem, qui adamantino freno monstrum frenat, cuius quidem rei admiratione ductus poeta, cum tam paruum puerum, qualis Amor est, tantum Monstrum tam exiguo freno regere ac ducere uideat, diuinum hunc affatur Amorem, quæritque unde nam in puero tam paruo tantæ insint uires. Cui Amor respondens apertissime monstrat causas, quibus mediantibus similiter & nos possimus monstra domare, tandemque nobis ueram felicitatem ac beatitudinem cõparare, quemadmodum fusius suo loco declarabimus: atque ista, ut breuiter dicam, in præsenti Symbolo Poetæ nostri intentio fuit. Reliquum est nunc, ut ad secundæ partis declarationem accedamus, in qua ueluti supra diximus, uniuersalia quædam, præsenti declarationi necessaria, exponemus: hæc uero cũ subtilissimi atque profundissimi intellectus sint, non abs re erit neque extra propositum nostrum, si paulo altius repetitum exordiũ demus. In primis autem, ne rem confundere uideamur, certo ordine, ueluti incepimus, procedentes, totam hanc partem in alia septem capita subdiuidemus.

In primo igitur capite, quia hactenus de sum

ma felicitate deque ſummo bono actum eſt, con cluſumque fuit, hoc ipſum bonum nihil aliud eſ ſe quàm Deum Optimum Maximum, quodque ipſe ſit prima omnium forma primuſque omniũ intellectus, breuiter quid Deus, quidque intel- lectus ſit declarabimus, cum tota intelligentiarũ latitudine ac productione ad humanum uſque intellectum, quem ſecundum doctrinam Philo ſophicam in ſuas diuidemus etiam partes, quæ omnia ſi diligenter à nobis conſiderata fuerint, cognitu illa eſſe ſumme neceſſaria apparebit.

In ſecundo uero capite, cum primus hic in- tellectus ſummum bonum ſit, ueluti diximus, de clarabimus quid nam ſit hoc ſummum bonum in illo primo intellectu conſtitutum & quomodo illud ſingulis rebus participetur ac infundatur.

In tertio deinceps capite poſtquam à nobis oſtenſum fuerit, hoc ſummum bonum nihil eſſe aliud quàm Amorem, breuiter quoque quid & quotuplex ille, de quo loquimur, Amor ſit, de- clarandum erit, ut inde appareat, de qua parte Amoris Poeta noſter intelligendus ſit.

Quarto loco, cum declarauerimus Poetã no ſtrum ad diuinum reſpexiſſe Amorem in præſen ti Symbolo ſuo, quædam etiam circa hoc amo- ris genus annotabimus demõſtrabimuſque quot

& qui ſint ipſius effectus. Cumque diuinum hũc Amorem effectus producere dicamus, neceſſe eſt, ut ſuas habeat cauſas ad quas relatiue referatur, ideoque.

In quinto capite ueras Amoris iſtius cauſas ſecundum Poetæ mentem ac Symboli intellectũ declarabimus.

In ſexto uero capite, cum iſtum Amorem diuinum ac ſpiritualem eſſe, nec ullo pacto niſi ab ipſa mente poſſideri conſtet, declarabimus quo nam pacto ab anima poſſideatur, & quomodo intellectus illi uniatur copuleturq; expediemus.

Septimo uero ac ultimo loco demonſtrabimus, qua nam ratione humanus hic intellectus tali coniunctus atque unitus amori uitiis omnibus atque peccatis exuatur, & quomodo nos perfectiſſimi efficiamur, ipſique Deo Optimo Maximo, qui omnium rerum eſt perfectio ſummũque bonum, coniungamur. Atque his ita abſolutis, erit totum hoc ſecundum primæ diuiſionis noſtræ membrum explanatum & abſolutum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

DE DEO ATQVE DIVINO PRIMO OMNIVM INTELLECTV DEQVE CAETERIS INTELLIGENTIIS ATQVE ANIMA HOMINIS.

CVM summum rerum Opificem Deum Optimum Maximum summum esse bonũ, à quo, tanquam à uero luminis fonte, omnia emanant ac dependent, nemo sit qui neget: ab eo, tanquam à primo omnium principio, totius Mundi bonitas ac perfectio dependeat & deriuetur oportet: Si enim, ueluti in hoc tot Philosophorum Scholæ consentiunt, triplex est Mundus, Elementaris, liceat mihi his uti uocabulis, Cælestis atque Intellectualis, inferiorque à superiori, tanquam ab excellentiori, gubernetur ac regatur, necessario ab illo omnium primo archetypo, intellectuali uidelicet Mundo cœlestis & is qui sub Luna positus est gubernabuntur ac regentur: quod equidem Aristoteles in primo libro Meteororum clarissime asserere uidetur, cum Mundum hunc sub Luna positum atque inferiorem necessario superiorũ orbium motibus ferè contiguum dicat, ut inde

uis eius uniuetſa regatur. Porro cum ea cauſa, un de principium motus exiſtit, ab omnibus prima exiſtimetur: diuinus iſte intellectualis Mundus, tanquam omnium ſupremus, duorum reliquorum cœleſtis ſcilicet atque eius qui ſub Luna ſitus eſt Mundi uerè moderator ac rector exiſtat oportet: qui ſanè nihil eſt aliud, nè ſi in genere loquamur ſecludere quid uideamur, pro ut fert nonnullorum opinio, quam quædam intellectuũ uniformiter difformis, aut, ſi lubet difformiter difformis latitudo, in qua ſunt intelligibiles ſubſtantiæ, liberæ ab omni craſi putreſcibiliſque cor poris mole, immortales, inſenſibiles, quæ cunctis aſſiſtunt, cunctiſque influunt: atque inter has cum diuinus Dei intellectus primus omniũ eſſe dicatur, a quo reliqui intellectus omnes, ue lut à uero ac primo originis fonte dependent, neceſſario quoque ſequitur, ut ab illo reliquos omnes gubernari ac regi dicamus. De hoc autẽ diuino Dei intellectu, deque Mundi atque intelligentiarum productione, nec non de humanæ mentis formatione, cum uariæ & diuerſæ fue rint Philoſophorum ſententiæ, nos breuiter eorum opiniones percurremus, & ex illis ea tantũ retinebimus, quæ nobis ad præſentem declarationem utilia fore iudicabimus. Iam primum

omnium

omnium constat, Diuinum Platonem. (Prout uariis in locis eius testantur scripta.) in Mundi productione tria posuisse : nempe Deum Optimum Maximum, primum rerum omnium principium, Diuinam mentem seu Intellectum ab ipso Deo manantem, & tertio uniuersam Mundi animam : atque hoc modo Deum Omnipotentem, quem ipse Summum bonum appellat, supra mentem supraque diuinum illum Intellectũ statuit, atque inde ipsum primam istius intellectus originem nominat, à qua tota ipsius dependet essentia. Quamobrem Deum non uult esse Ens aliquod, sed ipsum supra omnes res existentes constituit: cum uidelicet prima essentia ac primum omnium Ens sit Mens ipsa diuina, uel illa prima Idea, ab ipso Deo manans atque dependens : atque ista ratione occultam & reconditam à nostro intellectu Dei Essentiam diuinus ille Plato indagauit: & quià quo nam propriè Deum nomine appellare possit ignorat, ideo sæpissimè solo pronomine utitur, uocatque Deum Ipsum: tanquam hoc illi propriè nomen conueniret. Ab hoc igitur primo omnium Deo diuinum Intellectum, rerum omnium Ideis plenum, emanare statuit, quæ formæ siue Ideæ etsi in diuersis rebus diuersæ esse uidentur, non tamen in ipso Intelle

ctu nisi sub quadam unitatis forma consistunt: atque hanc ipsam Idearum unionem neque extra Intellectum consistere, neque ullo modo ab ipso separatam & distinctam esse, Philosophi uolunt: sed illam esse cum Intellectu unam & eandem rem, unamque & eandem essentiam asserunt: una enim ac eadem cum diuina Mens atque diuina sit Sapientia, & eodem modo sic una saltem prima omnium Idea, qua mediante Mundus fuit productus, necessariò etiam cum isto primo Intellectu, primam istam Ideam in unitate consistere oportet: & ab hoc Intellectu, cum totum uniuersum perfectissimo modo productum fuerit, etiam Mundi anima emanauit, quæ a Platonicis in tres diuiditur partes, in Animam scilicet, Intelligentiam, & Naturam, ac ueluti Intellectum primum omnium motorem esse, ipsum tamen immobilem statuunt: ita Animam Orbis totius motricem, ipsamque per se mobilem existere affirmant: Orbi uero atque illius Animæ ipsam Intelligentiam, sic uidelicet ab ipso Deo atque diuino ordinatam Intellectu, assistere aiunt: hisque Naturam addunt, quàm nihil esse aliud affirmant, quàm uitalem quandam ac seminariam uirtutem, quæ rebus omnibus annexa, cuncta penetrans, permeans, producens, regens atque

gubernans, laborat assiduò, ab ipsa Mundi anima primæ infusa materiæ: atque illa sola est rerũ, ab ea tanta uarietate miroque ordine productarum, generationis atque conseruationis causa: cuius uis quatuor clauditur & cohibetur Elemẽtis, ultra quæ non extenditur. Per hunc igitur totius uniuersi ordinem, uniuersaliter ita à Platone constitutum, perque omnes illius Sphæras & orbes, a primo omnium mobili usque ad postremam Lunæ Sphæram descendunt gradatim Philosophi, & cuilibet orbi propriam assignant animam atque intelligentiam: quibus duabus rebus ipsi orbes mouentur ac gubernantur: Atque ista diuini Platonis doctrina, quamuis diu à quàm plurimis recepta fuerit, tamen à Peripateticis deinde reiecta, uariisque impugnata est rationibus: Sed nihilominus multi ueteres ex scholis Arabũ prodeuntes; hanc uiam sequi, hocque dogma, non tamen perfectum adhuc ex omni parte, amplecti uoluerunt: inter quos Auicenna, Algazelles, Alpharabius & Rabi ille Moses Aegyptius, atque eorum discipuli numerantur: atque hi cuilibet Orbi duas attribuunt Intelligentias: quarũ altera effectiuè moueat, atque ob id Motiua & Intellectualis anima dicatur: altera uero quæ finem respiciat, & ad illum ueluti proprium amo-

rem & desiderium suum contendat: & quia finis res est perfectissima, ideo ista altera orbis anima, quam Intelligentiam modo diximus, suam mouet Sphæram, ut fini, cuius desiderio tantopere flagrat, tanquam rei perfectissimæ coniungatur. Hac igitur ratione quot sunt orbes, tot illi duplicato & geminato numero constituunt motrices & finales intelligentias: quarum aliæ miro quodam ordine ac serie ab aliis semper dependent: atque illum aliqui ordinem catenam auream uocant: quique hæc ita docent, illi sanè non uolũt Deum Optimum maximum primum esse motorem: si enim hoc admitterent: tunc illius primi Orbis una tantum ac propria esset anima: quin imo ipsum ultimũ ac perfectissimum esse finem affirmant: cuius gratia primus motor ac reliquæ similiter intelligentiæ perpetuo illius amore & desiderio, proprios mouent orbes: &, quod omnes asserunt Philosophi, statuunt ac uolunt, ab uno, in quantum unum est, non nisi unum prouenire. Sic cum Deus sit unus, ab eo non nisi unam simplicem ac perfectissimã operationem prouenire aiunt: hacque moti ratione, unicam tantummodo operationem in Deo ponunt: quã nihil dicunt aliud esse, quàm sui ipsius cognitionem, qua interueniente primam producit In-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

telligentiam, primi orbis motricem: cuius sanè Deum ipsum finalem causam statuunt, cuius gratia anima siue intelligentia illa, ut amorem & desiderium suum explere possit, orbem suum mouet: huius postea Intelligentiæ duas esse dicunt operationes: Primo enim in quantum diuinam atque Dei simplicissimam cognitionem habet, secundam producit Intelligentiam, secundi orbis motricem: deinde in quantum se ipsam intelligit atque cognoscit, sui Cœli seu orbis animam producit: quæ se primo uniens Cœlo, primum efficit orbem. Secunda autem illa intelligentia easdem similiter habet operationes: Nam quatenus illa primam ac se superiorem intelligit atque cognoscit intelligentiam, tertiam producit: quatenus autem se ipsam intelligit & cognoscit, animã sui Cœli producit: a qua secundus informatur orbis: atque hoc deinceps ordine, cum his productionibus gradatim, ad ultimam usque intelligentiam Lunæ descendunt: quæ similiter eo ipso, quod superiorem intelligentiam cognoscit, intellectum quendam agentem causat: quem Philosophi deinde huius inferioris ac sub Luna positi Mundi moderatorem atque rectorem statuunt: à quo rerum species, ueluti à perfectissima Idea, proprias recipiunt formas: atque is Intel-

lectus ab Auicenna proprio quodam nomine Colcodrea, quod formarum datricem interpretantur, appellatur. Hæc autem opinio ueluti imperfecta fuit ab Auerrhoe, secundum mentem Aristotelis, & a cæteris Peripatetici dogmatis sectatoribus reiecta, uariisque cõfutata rationibus. Peripatetici enim tot esse tantum intelligentias, quot sunt cœlestis corporis orbes, neque plures asserunt: Ipsumque Deum primum esse omniũ motorem dicunt, neque ullum absurdum aut inconueniens sequi uolunt, si quis uniuscuiusque intelligentiæ operationem in suo proprio orbe existere, illique ueluti anima aut forma esse dare asserat: similiterque Deum supremi omnium orbis primum esse motorem statuunt: cum tales uidelicet intelligentiæ sint omnino à materia separatæ. Cumque nemo sit qui neget, istum primũ orbem esse eiusmodi, ut suo complexu totum cõtineat & includat uniuersum, suoque proprio motu reliquas Sphæras, reliquosque Cœli orbes moueat omnes: necessarium illi esse dicunt: eam intelligentiam, quæ illi orbi ueluti forma assistit, essentiamque præstat, Deum Optimum Maximũ esse: extra cuius diuinam essentiam nullus est purior actus, neque eo ipso, quod Deum Motorẽ appellant, cæteris intelligentiis ipsum parem aut

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

similem se reddere aiunt: quinimo omnibus sublimiorem ac præstantiorem asserunt: qui, quemadmodum primus Orbis cæteros orbes ac totum denique uniuersum continet, ita sua diuina ac infinita uirtute reliquas cæterarum intelligentiarũ uirtutes complectitur. Et postremo si quis plures ponat intelligentias, quàm Orbium numerus postulat, illum contra Philosophicam doctrinã & rationem peccare asserunt: cum neque inconueniens neque absurdum sit, ut una eademque intelligentia sui orbis motrix, sibique ipsa, ueluti finalis causa, assistere perhibeatur: cum suum illa moueat orbem ideo, ut propriam eius adimpleat perfectionem, & eadem quoque ratione nobiliorem illam reddi affirmant, quàm si eam efficientem motus causam solũmodo orbi suo præstare statuerent. Ex quibus omnibus manifestũ est, quòd hæc Peripateticorum doctrina duarũ causarũ inter se, agentis nempe & finalis potius, quàm unius intelligentiæ ad alteram comparationem contineat: prout superiorum, de quibus in primis diximus, Secta ponebat, atque huic sanè Peripateticorum opinioni quamplurimos adhærere cernimus, quibus planè necessarium uidetur, Deum ipsum sui proprij motus & efficientẽ & finalem causam existere. Atqui profecto cau

ſa finalis ſemper nobilitate, præſtantia, perfectio ne, efficientem cæteraſque omnes cauſas excellit ac ſuperat. Atque in his quæ modo diximus Peripateticorum opinio ab eorum, quos ſupra memorauimus, ſententia diſcrepat, illique eſt contraria. An uero horum an illorum doctrina ſit uerior, nos, cum nobis nullus diſputandi hic locus eſſe uideatur, iam non excutiemus: hoc tã tum aſſeremus, nos in hac re cum Platone ſentire, quòd illum a ueritate nihil aberraſſe putemus, ut ſuo deinde loco declarabimus. Nobis autem interim ſufficiat, quod ſciamus, omnes abſque ulla controuerſia unanimiter ſtatuere: Quod uidelicet omnes intelligentiæ per quandam, ut ita dicam, dependentiam ab illa omnium prima intelligentia, mutua quadam analogia ac proportione inter ſe conſiſtant: & ideo Orbes ſuos moueant, ut in optima, quam habent, diſpoſitione permaneant, mouendoque primo omnium motori aſſimilentur: cuius perfectioni ut uniri poſſint miro expetunt deſiderio, quæ perfectio nihil eſt aliud, quàm ſumma Dei diuinitas ſapientia atque amor. His ita explicatis, cum Anima hominis ſit quædam noſtri corporis intelligentia, de ea iam breuiter diſſeremus. Fuerunt autem uariæ Philoſophorum de Anima ſententiæ. Pythagoras

thagoras omnium primus humanam mentem, ſub quodam numerorum ac proportionum uelamine, ut nonnulli uolunt, perfectiſſimã creatã, ſimiliterque perfectiſſimo omniũ corpori, nempe hominis, uelut inter cætera animantia abſolutiſſimæ creaturæ, coniunctam poſuit: quæ deinde, ſecundum opera in hac uita ſua, aut uirtutis præmia, ſi bene egit, aut ſcelerum pænas, ſi male in brutorum deteriores animas degenerans, conſequetur. Poſt iſtius autem opinionem effrenus & impudentiſſimus omnium Epicurus, primitus, poſtpoſita & neglecta omni rationis conſideratione, Animam noſtram mortalitati & corruptioni obnoxiam aſſerere non eſt ueritas: Vnde nec bonorum præmia, nec malorum ſupplicia ulla, poſt mortem expectanda autumans, animum ſuum ad impuras illecebras corporis, laſciuiam, cupiditates prauas, uoluptates inhoneſtas, ac ſenſuum ſordidas delectationes adiecit: a quo equidem futiliſſimo errore inanique opinione quam alienus ſapientiſſimus Socrates, diuinuſq; Plato eſſet, alter nobis uoluntaria morte declarauit, alter innocentiſſima ſua uita, ſanctiſſimiſq; moribus ac innumerabilibus, quibus inſignis erat, uirtutibus, tot ac tam firmis rationibus & aucthoritatibus, quibus paſſim eius ſunt referta

uolumina, clarissimè ostendit: quæ omnia quid quæso aliud uolũt, quàm ut nobis hãc animæ nostræ immortalitatem ob oculos & in cõspectũ ponãt? Vult enim diuinus iste Philosophus in Mennone, prout est Platonicorum omnium sententia, Animas in circulo Zodiaco ab ipso Deo creatas esse: cum uidelicet ibi Cœlestes stellarũ imagines sitæ sint, quas aliqui deinde Platonicorum Ideas, ac rerum exempla esse affirmarunt: in quorum numero etiam Albertus Magnus fuit, qui quadraginta nouem stellarũ imagines, ab Astrologis in Firmamento figuratas (duodecim nempe illas quæ in Zodiaco, & triginta sex alias, quæ in toto cœlo expansæ conspiciuntur) non nisi Platonicorum esse Ideas firmissimè credidit: quam quidem opinionem, cum ipsa sit à Platonis sententia prorsus aliena, explodendam censemus. Statuit igitur Plato Animam in Zodiaco creatã, ubi illa ex Idearum cognitione sapientissima efficitur, & postea cum inde, prout est Magni Plotini sententia, in hominis corpus descendit, æthereum quoddam corpus induit, quod uehiculum ipse appellat: quò cum paulatim descendendo, priorem illam, quam habebat, ueram Idearum cognitionem amittit: per orbes autem & Sphærarum motus transiens, operationes suas,

quibus alligata deinde corpori uti debet, secundum proprias cuiuslibet orbis qualitates, accipit: sic à Saturno intelligendi ac discurrendi facultatem, à Ioue operandi potentiam, à Marte audaciam ac confidentiam, à Sole naturalem scientiã, à Venere desiderium atque amorem, à Mercurio Eloquentiam atque interpretationem, à Luna particularium rerum notitiam sortitur: cumq; illud ibidẽ æthereũ, quod prius assumpserat, corpus amittat, aliud deinde elementare accipit uehiculum, quo tandem corpori coniungitur, cui tamdiu manet alligata, quousque diuina illam uoluntas ad se redire iterum iubeat. Atque hæc diuini Platonis sententia fuit, quæ mystico quodammodo sensu, animæ essentiam & immortalitatem demonstrat: De qua quidem (ut aliorum opiniones quæ nullius prorsus momenti sunt, & eorum præcipuè qui Animam sanguinem, aut ignem, aut cerebri temperamentum esse affirmare ausi sunt, inutiles contentiones omittamus.) postea, eius auditor, Aristoteles fusius disputauit. Animamque communiter nouo usus uocabulo ἐντελέχειαν, eamque corporis physici organici potentia uitam habentis, dixit: Verum posteaquã de humano intellectu uariè disputasset, ita deinde de ipsius immortalitate breuiter, obscurè, &

tam paucis ſcripſit, ut quæ eius uera fuerit opinio poſtea non parua inter Peripateticos contentio extiterit: quæ a Priſcis illis Philoſophis uſque ad noſtrum æuum durauit, duratque perpetuo: Nã alij, quorum Princeps Alexander fuit, humanã animã mortalem atque ex materiæ potentia edu ctam, & ideo corruptibilem materiæque obnoxiam, ſimulque cum corpore interituram eſſe aſ firmarunt: Alij contra ex eadem Peripateticorum ſchola æternã ac immortalem illam aſſerentes, aduerſus Alexandrum diſputarunt: ſicuti Phi loponus, Scotus, ac Diuus Thomas, atque alij nonnulli moderni, qui, hac in re aſſecuti ueritatem, animæ immortalitatem affirmarunt: Nonnulli etiam, quorum primus Auerrhoes fuit, Ani mam unam numero immortalem ac ſempiternã aſſerunt, ſuoque perpetuo illam aſſiſtere orbi, in ſingulis autem indiuiduis mortalem & interiturã eſſe affirmant, Auicenna uero clariſſimus Philo ſophus, contrarium ſentiens, Animam immortalem &, ſecundum ueram Chriſtianorum ſentẽ tiam, poſt corporis formationem creatam eſſe aſ ſerit; quæ etſi in humano corpore incipit, non ta men accipit, ut ita dicam, eſſe ſuum a corpore, ita ut hac ratione ab omni ſegregata corpore, om nique libera materia exiſtere per ſe poſſit. Inter

tot autem & tam uarias hominum opiniones, cũ unusquisque suam esse ueram contendat, idque uariis conetur demonstrare rationibus, quæ nã sit uerissima & optima neque diiudicandi neque disputandi hic est locus. Omissis igitur aliorum omnium fundamentis id quod uerum est, cum Christianis Theologis, cum diuino Platone, Auicenna, cæterisque omnibus, qui hac de re optime senserunt, amplectimur: credimusque animã hominis uere immortalem & sempiternam esse: idque rationibus, ubi necesse erit, euidentissimis probabimus, cæterasque omnes ab hac ueritate alienas opiniones, ueluti uanas ac nullius momẽti reiicimus & explodimus: ut quæ non solum dignæ sint, ut non discutiantur, uerum etiam ut ne imaginatione quidem ulla percipiantur. Noster uero hic Intellectus, quem immortalem ac sempiternum, secundum ueritatem ponimus, cum unus & sub unitatis forma in nobis existat: secundum uarias ac diuersas suas operationes in diuersas ac uarias diuiditur partes. Cumque eius proprium sit, ut res intelligat & diiudicet, necesse est ut sola rerum cognitione, precipue exterioribus sensibus mediantibus, in nobis fiat & consistat. Sensus enim primas ac secundas rerum omnium qualitates singulatim percipientes, à quadam tã-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

dem uniuersali Potentia recipiuntur, quam cõmunem sensum appellant, estque una de Potentiis nostri intellectus: qua mediante, intercedentibusque sensuum instrumentis, ille aptus est ut omnes formas, quæ sub sensum cadunt, percipiat & discernat. Est & alia intellectus nostri Potentia, quam imaginatiuam appellant: cuius officiũ est, ut, cum ipsa nihil præsentiat, a prioribus sensibus imagines acceptas retineat & conseruet. Est deinde & tertia intellectus nostri potentia, quæ Phantasia dicitur, & cum superiori, prout uolunt nonnulli, est eadem, estque illius officiũ ut imagines acceptas, & quæ & quales sint res, quarum ipsa imagines recepit, diiudicet & discernat: circa quas & falli nonnunquam, & uere nõnunquam iudicare solemus: illa uero similiter ab exterioribus phantasmatibus mota, rerum simulacra & species recipit: & ab alia deinde Potentia, quæ memoria appellatur, ut diutius retineantur & conseruentur, adiuuatur. His autem Potentiis omnibus ipsa rationalis uirtus superior & dignior est: quæ ratiocionandi & iudicandi facultate predita est, & a qua sola præcipue homines appellamur, & a' cæteris differimus animantibus: cum hac itaque Potentia intellectus ille qui passibilis siue materialis appellatur, cõiunctus est: est enim

necessarium ut omne quod recipitur ante ab intellectu possibili, ueluti à prima potentia recipiatur quàm ad actum deueniat: de qua quidem Potentia materiali latissimè disputat Auerrhoes in tertio de Anima. Est & alia uirtus seu facultas, quam intellectum secundum habitum appellāt: quæ nobis non à natura inest, sed extrinsecus aduenit, longa enim doctrina & exercitatione comparatur. Alia quoque est uirtus quæ intellectus ueluti habitus dicitur, quæ illius intellectus, quē modo Materialem diximus, quædā est perfectio: reperiturque tum in nobis, quando iam ferè uniuersales rerum comprehendimus formas, ita, ut non amplius in illis mediante phantasia cæterisq; præcedentibus cognitionibus nos exerceri necesse sit: sed huius intellectus solummodo officio, citra ullum aliud medium, uti per se possumus. Sunt rursus etiam duæ aliæ Potentiæ siue uirtutes, quarum altera intellectus practicus appellatur, & est ille, qui de rebus alio atque alio modo agendis consultat & tractat, uersaturque in sola actione, altera uero intellectus speculatiuus dicitur, & est ille, qui res æternas, quæ semper uno & eodem se habent modo, cognoscit & speculatur. Præter has uero omnes, quas hactenus enumerauimus intellectus species, est quædam alia fa

cultas, quàm intellectum secundum actum appellant, & tum locum uere habet, quando id quod prius erat in habitu, iam actu ipso intelligitur & percipitur: & hanc facultatem Aristoteles intellectum in actu secundo appellat. Restat ultimo loco postrema omnium potentia, quæ intellectus agens dicitur, & est illa, quæ, ut sic dicam, ultimum esse ac postremam perfectionem intellectui præstat: Intellectus enim iste qui agens dicitur, ea quæ materiali & passibili intellectu comprehensa sunt in actum deducit & format, intellectusque habitum efficit: quamobrem diuina hæc facultas omnium est præstantissima ac nobilissima, ut quæ ab omnibus cæterarum uirtutum intellectuum & facultatum sola efficiens causa dicitur. Et quamuis singulæ hactenus enumeratæ Potentiæ inter se se diuersæ esse, & quodammodo differre uideantur, omnes tamen unam, sub quadam diuinissimi æterni ac immortalis intellectus forma, in homine potentiam efficiunt atq; constituunt.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

QVID SIT SVMMVM BONVM, ET QVO NAM PACTO REBVS OMNIBVS INFVNDATVR.

CVM in ſuperiori capite de Deo, ac primo omnium intellectu, deque intelligentiis, nec non de mente hominis, ea, quæ ad præſentis Symboli declarationem neceſſaria ſcitu eſſe uidebantur, breui declaratione abſoluta ſint: reliquum eſt, ut nunc de Summo bono, de quo à nobis ſecundo loco agẽdum eſt, uerba faciamus: illud autem, ſi rem ſanè & rectè perpendere uoluerimus, nihil aliud eſſe, quàm diuinum Dei amorem, deprehendemus: primò quidem in ipſo Deo exiſtentem, deinde uero ab ipſo, ueluti primo luminis fonte, rebus omnibus per ſimplicem, ut ita loquar, emanationem infuſum ac multiplicatum. Nemo ſiquidem eſt, qui non fateatur, Deum Optimum Maximum principium eſſe Amoris, primumque amatorem: ſed & hoc conſtat, quod primo illo amore, neminem alium quàm ſemetipſum proſequitur: unde neceſſario ſequitur, quod ipſe Deus ante omnia ſit illud primum quod amatur,

primusque omnium amor: atque hunc diuinum Amorem si definire uoluerimus, nihil aliud dicemus esse, quam circulum quendam bonum ex bono ad bonũ per orbem rediens qui perpetuo circumuoluitur, estque nihil aliud quam ipse Deus, ex Deo, in Deum rediens: quem summũ bonum postremamque omnium bonitatem esse cum nemo sit qui neget, necesse erit ut dicamus: summum bonum nihil esse aliud quam diuinum Dei Amorem, qui cum talis sit, ut & ipsum Deũ amatorem, & eundem quoque id quod amatur constituat, nullum utique, sicuti in reliquis omnibus, discrimen aut differentiam inducet: quin imo diuina & interna Dei ista relatio unitatem simplicissimam ac perfectissimam efficiet: Diuina siquidem essentia non esset summe perfecta, si sapientissimus iste amator, non in se ipsum suæ pulcritudinis amorem referret, ut ita ex his ambobus perfectissimus omnium amor resiliret. Nam quemadmodũ in Deo, is qui cognoscit, id quod cognoscitur, atque ipsa cognitio, unum & idem sunt: ita & in eo, Amator, id quod amatur, & ipse amor, unam & eandem rem, unam & eandem naturam unam; & eandem essentiam efficiunt. Is siquidem qui intelligit, res intellecta, atque ipsa intelligentia tantum inter se sunt diuisa, quate-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

nus in potentia esse dicuntur, & e diuerso hacte-
nus inter se unita ac coniuncta sunt, quatenus ex
potentia illa in proprium actum exeunt: eodem
plane modo, Amator, id quod amatur; atque
ipse amor; eo usque inter se diuiduntur, quous-
que in Potentia reperiuntur: simul uero atque in
proprio esse actu dicuntur, statim contrà uniun-
tur. Cum igitur hæc tria in purissimo actu diui-
no, tanquam in omnium primo, reperiãtur, erũt
quoque sub unitate quadam, & sub Natura qua-
dam, ac essentia purissima, simplicissima & om-
nium perfectissima. Atque hic est primus ille in
trinsecus ac uerus amor in Deo: quem si quis sum
mum bonum dicet, is unam & eandem Naturã,
unum & idem, unam & eandem Essentiam di-
cet, ex qua cunctæ res producuntur & dependẽt:
Ex splendore siquidem diuinæ eius, quæ amatur,
pulcritudinis, primus omnium uniuersalis intel
lectus Ideis plenus, prout Platonici asserunt, quẽ
que mentem ipsi appellant, producitur atque
emanat: qui primus est omnium pater, prima for
ma, primumque id, quod iam inde ab æterno,
ab illo antiquissimo Chao amatum fuit, hoc est à
prima illa confusa ac rudi materia, quam cum di
uino sapientissimæ mentis intellectu productam
affirmant: atque hanc diuini nempe intellectus

primæque materiæ productionem, à primo omnium amore emanasse Platonici asserunt: Deus siquidem optimus maximus cum filium sibi similem producere desideraret, diuinum hunc primũ uniuersalem intellectum, cum omnibus rerum omnium Ideis produxit: simulque cum eo magnum illud inordinatum ac uastissimum Chaos Idearum, quarum essentias continebat, umbris obscurum productum fuit: inde ut hoc matrem, ita illum patrem appellarunt. Hoc igitur primũ desiderium producendi totum uniuersum, fuit primus Dei amor extrinsecus, qui in uniuersi productione simul primorum Mundi parentum productionem causauit: primum uidelicet illum uniuersalem intellectum, omnium Patrem, & uastissimum illud Chaos primam omnium matrem: quibus duobus parentibus mediantibus, ueluti instrumentis, uniuersum Mũdum ad diuinæ suæ pulcritudinis atq; sapientiæ similitudinem Deus cupido & ardenti amore creauit, formauit, atq; depinxit. Atque hic extrinsecus producendi totum uniuersum Dei amor, secundum in ordine tenet gradum, quamuis ipse in primo quoque Amore sit positus. Sed & ex hoc diuino Dei amore adhuc aliud secũdo loco & quod in gradu tertium est diuinum Amoris genus dependet: Re-

ciprocus uidelicet ille primi Chaus erga diuinū & uniuersalem intellectum, ueluti uxoris in uirū, & similiter ille diuini intellectus, erga suum hoc Chaos, ueluti uiri in uxorem Amor: quo amore ac desiderio mutuo siue reciproco mediante totum ho c uniuersum productum fuit. Hoc siquidem Chaos cum, ueluti quid imperfectum, aliquam desideraret perfectionem, hanc cum primo intellectu, à quo perficeretur, unionem ac coniunctionem cupidè expetebat: & e diuerso quoque primus similiter intellectus, ut tale imperfectum Chaos perficeretur, secum illud coniungi desiderabat: atque horum inter se mutuum desiderium, mutuusque amor, prout diximus, in causa fuerunt ut Mundus produceretur. Ex hoc uero secundo, de quo diximus, amore, postea alius quidam tertius producitur Amor, qui in gradu tamen quartus est, ad rerum generationem & conseruationem omnino necessarius: & est proprie ille amor, quo singulæ istius Mundi partes se inuicem prosequuntur & amplectuntur, ut & alia aliam amando foueat, & cum sibi ipsa, tum aliis quoque secum cōseruationem præstet: ut sic cum toto uniuerso, quemadmodum totius Essentiales, ut ita loquar, ac integrales partes consistere possint: quod etiam fusius suo loco de

clarabimus: hoc interim nobis in præsenti sufficiat, quod sciamus, Summum bonum nihil esse aliud quam Amorem, qui per totum uniuersum successiue & gradatim diffluit & diffunditur: in primo siquidem omnium principio, flagrans ac diuinus iste Dei Amor ortum habuit: ut uidelicet Mundum ad summæ suæ pulcritudinis ac sapientiæ imaginem & similitudinem crearet: deinde uero secundus Amor, post primorum parentum productionem, originem suam habuit: loquimur autem iam de illo reciproco & mutuo amore, qui, ueluti materiæ ad formam, in suo genere est omnium perfectissimus. His postremo etiam loco tertius ille amor, qui toto iam formato Mundo cum singulis illius partibus fuit productus, annumeratur: quibus omnibus si primum illud amoris genus, quod solius Dei intrinsecũ esse diximus, addatur, quatuor omnino erunt Amoris gradus: qui etsi inter se differre uidentur, omnes tamen, sub quadam Analogia, ad primũ illum Dei amorem referuntur, & ab eo, ueluti à primo luminis fonte, dependent: & quamuis diuinus hic Amor unus existat, multiplicatur tamẽ per gradus quosdam, & singulis rebus, primum uniuersali intellectui, deinde ipsi Mundo singulatim, & postremo omnibus eius infunditur par

tibus : quibus mediantibus omnia producuntur, productaque conseruantur. Alia similiter ratione ac uia summum hoc bonum, quod Amorem esse diximus, secundum Arabes, quorum superius facta est mentio, emanat & rebus omnibus infunditur : prout superiori capite fusius declaratum fuit : illi siquidem asserunt, quod prima omnium causa, cum supra reliquas omnes orbium motrices intelligentias, ueluti ultimus finis consistat, & ab omnibus ametur ac desideretur, sit quædam simplicissima unitas cum diuino immẽsæ suæ pulcritudinis amore : quo deinde mediante simul cum cognitione primam intelligentiam producit : ipsaque per se liberrima, sine ullo medio, diuina Dei pulcritudine, diuinoque Dei amore in cõtemplatione fruitur. Hæc igitur omnium intelligentiarum prima, cum duas, ueluti diximus, habeat contemplationes, alteram nempe pulcritudinis, quæ est in illa suprema causa, cuius amore, desiderio ac cognitione, deinde secũdam ipsa producit intelligentiam: Alteram uero, qua suam propriam contemplatur pulcritudinẽ, cuius deinde amore & uirtute proprium producit orbem, ex incorruptibili corpore circulari, & ex intellectiua compositum anima, quam suæ amatricem intelligentiæ ponunt. Secunda uero

intelligentia non, ut prima, absque medio, sed per medium aliquod diuinã pulcritudinem hoc eodem, quo prima, desiderio, eodem amore, eademq; uirtute contemplatur: & eundem quoque effectum, easdemque intelligentias, ut prima illa, producit. Atque hac deinceps uia summum hoc bonum, quod primum ac diuinũ Dei esse Amorem diximus, eatenus gradatim extenditur, quatenus ipsæ extenduntur intelligentiæ, ad intellectum usque agentem, ab intelligentia Lunæ, eodem similiter amore, desiderio ac uirtute, productum: qui sane agens intellectus mouetur eodem amore, eademque uirtute, qua reliquæ omnes intelligentiæ mouentur: omnesque deinde formas, sub diuersis gradibus & uariis speciebus, inferioris ac sub Luna positi Mundi, in ipsa omnium prima materia producit: quæ quidem materia, quamuis in tota rerum existentiũ latitudine omnium sit imperfectissima, eo quod ipsa remotissima est à prima omnium causa, diuino tamen illius amore accensa, summa quadam propensione, ac uehementi desiderio erigitur, conaturque proximè ad hanc diuinam Dei perfectionem accedere, à qua tamen omnium maxime abest. Hoc itaque illa desiderio & hac ratione in ipsas gradatim uenit formas, à quibus maxime

ximé perficitur: & ſane primo in Elementórum, ſecundo in mixtorum inanimatorũ corporum, tertio in Plantarum, quarto in animalium formas ac ſpecies illabitur, & quinto etiam in ipſius hominis materialem formam, & ſexto in ipſum, ut ita loquar, actuatum abit intellectum, tandẽ que una cum hoc, diuinæ pulcritudini coniungitur & copulatur, mediante, pro ut aliqui uolunt, intellectu agente: ut hac ratione ex primo ad ultimum ſummum hoc bonum, quod Amorem Dei eſſe declarauimus, perueniat: & ueluti ex primo omnium fonte, gradatim rebus omnibus infunditur, ita ſimiliter poſtea gradatim iterum ex ipſis rebus aſcendit, & cum ipſo rurſus Deo coniungitur ac copulatur. Non deſunt tamen Peripatetici, qui hanc opinionem impugnant, pro ut iam ante à nobis in primo eſt dictum capite: Illi enim neque inconueniens neque abſurdũ eſſe dicunt, ſi quis Eſſentiarum multitudinem ordine, ab ipſo Deo, abſque ullo dependere medio aſſerat, uelitque quod diuina pulcritudo ſingulis intelligentiis, quæ ipſos mouent orbes, ſine aliquo medio infundatur imprimaturq;: cum uidelicet a diuina hac pulcritudine intelligentiæ omnes, cum ſuis orbibus, itemque ipſa prima omniũ materia, & reliquæ ſpecies, hominiſque intelle-

ctus dependeant: quæ simul omnia æterna esse dicuntur, & licet illi hanc, ut ita dicam, dependentiam immediatam esse uelint, tamen secundum gradus illam & magis & minus recipere asserunt: neque enim negant, in prima intelligentia perfectius hanc Dei pulcritudinem imprimi, quàm in secunda, & in secunda perfectius iterum, quàm in tertia: & hoc modo successiue ad humanum usque intellectum. Quamuis autem Arabum & Peripateticorũ opiniones, quas iam retulimus, inter se differre & diuersæ esse uideantur, nobis tamen hoc unum satis sit, quod constet, summũ hoc bonum uel diuinæ huius pulcritudinis Amorem rebus omnibus infundi ac participari: idque pro nostra declaratione sufficiat, quod omnes uno ore concordes fateantur hoc ipsum, ita, ut quælibet horum dogmatum opinio nobis, quo pacto hic à Deo Amor dependeat & emanet, & quomodo per totũ uniuersum gradatim dispergatur, ostendat ac demonstret, adeo ut uerè hũc diuinum Amorem gradualem, ut sic loquar, omnium Entium circulum appellare possimus: in quo ueluti unumquodlibet punctum principiũ & finis est, ita Deum Optimum Maximum, qui summum bonum atque omniũ primus est amor, dicamus uerum esse punctum, ueluti principiũ

& finem huius immensæ bonitatis suæ, quæ per duos semicirculos extenditur. Vnus enim ab ipso descendens ad ultimum illud, quod à diuina remotissimum est perfectione, tendit: atque hic est ille primus amor, qui per certos gradus naturæ Angelicæ, à maioribus ad minores transit, atque hinc ad ipsam cœlestem Naturam successiuis semper ambulans gradibus, uenit, indeque à Cœlo Empyreo usque ad ultimam Lunæ sphæram pergit: à qua postea se in inferiorem & istũ, qui sub Luna positus est Mundum demittit, perque suos tandem gradus primæ infunditur materiæ, & in illa, prima hæc circuli medietas, tanquam in omnium à diuina sua perfectione remotissima re, terminatur atque finitur, ibidemque postea illa alia secunda circuli medietas incipit, & per gradus sursum erigitur, semperque à minori, ut dictum fuit, ad maius transit: primumque ab ipsa materia ad Elementa, ab Elementis ad corpora mixta, à mixtis corporibus ad plantas, a plantis ad animalia, ab animalibus ad ipsum hominem,& in homine ex anima uegetatiua ad sensitiuam, ex sensitiua ad intellectiuam progreditur: & inde ultra in actibus ipsius intellectus ex uno intelligibili ad aliud, & semper à minori ad maius, usque ad actum intellectualem diuini

omniumque supremi intelligibilis, ascendit: quod ultimum & unum intelligibile, ueluti finis omnium perfectissimus, est ipse Deus Optimus Maximus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

QVID SIT AMOR ET QVOT SINT AMORIS SPECIES ET DE QVA POETA NOSTER INTELLIGENDVS SIT.

SVPERIVS Summum bonum nihil esse aliud, quam diuinum Dei amorem, primũ in ipso Deo Optimo Maximo, deinde gradatim ac successiue rebus omnibus infusum ac multiplicatum, satis declaratum à nobis fuisse arbitror. Vis autem diuini huius amoris tam late extenditur, ut nihil prorsus appareat, quod non illius sit particeps: & quia de ipso hactenus in genere & uniuersaliter diximus, ideo reliquum esse uidetur, ut nunc deinceps distinctius & particulatim de eo agamus: prout eorum fert opinio, qui de hac re fusius tractarunt. Statuimus igitur, ueluti nonnullis uisum fuit, uniuersalem illum Amorem nihil esse aliud, quam affectum quendã participandi eius, quod uel aliorum, uel sui ratione pulcrum, aut cognoscitur aut existimatur. Atque hæc equidem definitio, quam si ita lubet descriptionem dicas, satis esse lata & conueniens, omnibusque

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.5.18

Amoris ſpeciebus competere uidetur. Sunt tamen aliqui qui hunc Amorem definientes, eſſe deſiderium cum quadam unione fruendi eo tantummodo, quod bonum cognoſcitur, affirmãt. Diuinus autem noſter Plato amorem, eius, quod pulcrum eſt, deſiderium eſſe dicit: cum pulcritudo nihil ſit aliud, quàm quædam concinnitas aut gratia, quæ propria ſui cognitione delectationẽ pariens, animum ad amandum moueat. Ariſtoteles autem Amorem eſſe deſiderium boni, aut ſui aut aliorum cauſa exoptati, ponit: quàm quidem definitionem latiorem & uniuerſaliorem eſſe illa, quæ à Platone traditur, apparet: Diuinus ſiquidem Plato eam ſolummodo Amoris partem definire uidetur, quæ ſoli homini competit: Ariſtotelem contra uniuerſalius loquentem, ſingulas Amoris partes comprehendiſſe, manifeſtum eſt: cum ipſum uidelicet non ſub pulcritudinis, ſed bonitatis ratione, definiat: in qua definitione neque diuinum Dei erga creaturas Amoris genus excluditur, & eſt proprie is amor, quo Deus noſtras ſecum animas cõiungi & uniri deſiderat, ut propria ſua perfectione eas perficiat: de quo ſane amore ſuo loco deinceps fuſius agemus. Cum igitur, ut dictum eſt, Amor ſit deſiderium, aut uoluntaria quædam erga pulcritudinem & boni-

tatem affectio & propensio, quæ rebus omnibus uniuersaliter infunditur, & in iis multiplicatur: nos ad singularem & particularem illius declarationem propius accedemus. In primis autem in tres ipsum nobis placet diuidere partes, ita, ut aliquis Amor dicatur Naturalis, aliquis sensitiuus, & tertius sit qui uoluntarius seu rationalis nuncupetur. Ex his autem tribus; naturalis amor nihil est aliud, quàm qu dam innata cupiditas & propensio omnibus rebus insita, qua illæ propriã aliquam sui perfectionem appetunt: & existit in Elementis omnibus, in corporibus inanimatis, Metallis, Mineralibus & in plantis, quæ sane res omnes certam quandam sui finis cognitionem, certamque ad illum assequendũ propensionem habent: quæ uere & proprie appetitus dicitur: idque in leuibus ac grauibus corporibus uidere licet: quorum altera semper deorsum descendere, altera semper sursum ascendere, utraque tanquã ad propria sua loca & ab eis naturaliter amata atque desiderata, expetunt. Dicimus igitur amorem hunc propensionem quandam, huiuscemodi rebus à natura tributam, ad id, ut proprium semper assequi cupiant finem: Secundus uero Amor, quem sensitiuum modo diximus, est proprie is, qui in solis animalibus ratione carentibus